

Audit quality in a regulatory context

Citation for published version (APA):

van Opijnen, M. (2016). *Audit quality in a regulatory context: empirical studies on public oversight, auditor independence, and audit quality indicators*. Maastricht University.

Document status and date:

Published: 01/01/2016

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Nederlandse Samenvatting

**Kwaliteit van Accountantscontrole in een
Gereguleerde Omgeving
Empirische Studies over Publiek Toezicht,
Onafhankelijkheid en Kwaliteitsindicatoren**

Achtergrond en Probleemstelling

Dit proefschrift onderzoekt hoe de kwaliteit van accountantscontroles van financiële verantwoordingen verband houden met de gereguleerde context waarin die controles worden uitgevoerd. Accountantscontrole is het proces waarin zekerheid wordt verstrekt over de betrouwbaarheid van de informatie in de financiële verantwoording die is opgesteld in overeenstemming met algemeen aanvaarde verslaggevingsstandaarden (Knechel 2001). Accountantscontrole is ook een professionele dienst verleend door deskundigen als antwoord op de economische en gereguleerde vraag ernaar (Knechel et al. 2013). Veel belanghebbenden baseren economische beslissingen op informatie in de financiële verantwoordingen van ondernemingen. Accountants zijn de onafhankelijke professionals die worden ingehuurd om een deskundig en objectief oordeel te vellen over de betrouwbaarheid van die informatie. Zij verhogen daarmee de kwaliteit van die informatie en verkleinen de informatieachterstand van de gebruikers van financiële verantwoordingen. Accountants handelen dus in de eerste plaats in het publieke belang.

Tegelijkertijd functioneren accountants in een systeem met prikkels die de kwaliteit van de accountantscontroles die zij uitvoeren negatief kunnen beïnvloeden (AFM 2014). Ten eerste worden accountants betaald door de ondernemingen waarvan zij de financiële verantwoording controleren, maar waarvan zij onafhankelijk moeten zijn. Ten tweede zijn noch de gebruikers van financiële verantwoordingen, noch de gecontroleerde ondernemingen in staat te beoordelen of de accountant gedurende de controle de juiste beslissingen heeft genomen en dus voldoende kwaliteit heeft geleverd. Ten derde moeten accountants hun eigen zakelijke doelstellingen, zoals groei, efficiëntie en winstmaximalisatie, in evenwicht houden met de gereguleerde kwaliteitsdoelstellingen voor de accountantscontrole. Vanwege deze prikkels die de kwaliteit van accountantscontroles negatief kunnen beïnvloeden, zijn beroepsstandaarden en -regels nodig om een constant en adequaat kwaliteitsniveau van accountantscontroles te waarborgen. Het accountantsvak is een sterk gereguleerd beroep geworden. Internationale wetgevers (bijvoorbeeld de Europese Unie) en regelgevers (bijvoorbeeld de International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) en de International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA)) hebben net als nationale wet- en regelgevers (bijvoorbeeld beroepsorganisaties) een breed scala aan eisen opgesteld voor het accountantsberoep. Die eisen zijn enerzijds gericht op individuele accountants (bijvoorbeeld de theoretische en praktijkopleiding, permanente educatie, ethische beroepsregels, inclusief onafhankelijkheidsregels, en controlestandaarden). Anderzijds zijn de eisen gericht op accountantsorganisaties (bijvoorbeeld het opzetten en onderhouden van kwaliteitsbeheersingssystemen en collegiale toetsingen).

Een aantal gevallen van gebrekkige controlekwaliteit en boekhoudschandalen in de vroege jaren 2000 (bijvoorbeeld Enron, WorldCom, Xerox, Ahold en Parmalat) hebben in sterk mate het publieke vertrouwen in accountants en hun controleverklaringen ondermijnd. Wereldwijd hebben wet- en regelgevers daarop gereageerd door in de loop van de laatste vijftien jaar hun regelgevende aandacht voor accountantsorganisaties te

verhogen. Drie van die regelgevende onderwerpen staan centraal in dit proefschrift: de introductie van onafhankelijk publiek toezicht, de versterking van de onafhankelijkheid van de accountant en de ontwikkeling van kwaliteitsindicatoren voor de accountantscontrole om de transparantie van accountantsorganisaties te vergroten.

Een van de meest fundamentele veranderingen in de geschiedenis van het accountantsberoep is dat in veel landen in het eerste decennium van de 21^e eeuw onafhankelijke publieke toezichthoudende instanties zijn aangewezen ter vervanging van het door het accountantsberoep zelf gereguleerde systeem van collegiale toetsingen. Deze ontwikkeling in regulering werd ingegeven door spraakmakende faillissementen, waardoor regelgevers gingen geloven dat het systeem van collegiale toetsingen niet langer voldeed en naar behoren functioneerde. In plaats daarvan werd onafhankelijk publiek toezicht voorgesteld als een alternatieve manier om het toezicht op accountantscontroles te organiseren, met als doel het vertrouwen te herstellen in het accountantsberoep en de kwaliteit van haar werkzaamheden en de publieke functie ervan te waarborgen.

Tegelijkertijd hebben wet- en regelgevers over de hele wereld onafhankelijkheids-eisen aangescherpt, of overwogen dat te gaan doen, in een poging de kwaliteit van de accountantscontrole te verbeteren en het publieke vertrouwen in de controleverklaringen van accountants te herwinnen. Veel landen hebben een verbod geïntroduceerd op het verlenen van (de meeste) andere diensten aan controlecliënten die worden beschouwd als organisaties van openbaar belang (OOB's; dat wil zeggen, beursgenoteerde ondernemingen, banken en verzekeraars). Verder is, in aanvulling op de reeds bestaande roulatieverplichting voor individuele partners, kantoorroulatie overwogen of zelfs al ingevoerd. Deze initiatieven zijn tekenend voor een breed gedeeld beeld dat de onafhankelijkheid van accountants en accountantsorganisaties verder moet worden versterkt, niet alleen in wezen, maar ook in schijn, om de kwaliteit van de accountantscontrole te waarborgen.

De governance van accountantsorganisaties (dat wil zeggen, organisatiestructuur, kwaliteitsbeheersingsbeleid, personeelsbeleid, onafhankelijkheid en ethiek) is een steeds belangrijker onderwerp geworden op de agenda van regelgevende instanties. De governance van een accountantsorganisatie heeft naar verwachting een significante invloed op de kwaliteit van de accountantscontrole die wordt uitgevoerd door (accountants van) die accountantsorganisatie. Het vergroten van de transparantie van de governance en het professionele handelen, in het bijzonder door het publiceren van kwaliteitsindicatoren, staat hoog op de agenda van regelgevende instanties. Van transparantie van accountantsorganisaties door middel van kwaliteitsindicatoren wordt aangenomen dat die het vermogen van marktdeelnemers vergroot de kwaliteit van de accountantscontrole waar te nemen, wat differentiatie en concurrentie tussen accountantsorganisaties op basis van publiek beschikbare gegevens mogelijk maakt, en accountantsorganisaties stimuleert de kwaliteit van de accountantscontrole te verhogen (o.a. Bedard et al 2010; PCAOB 2015).

Drie Empirische Studies

Het doel van dit proefschrift is empirisch te onderzoeken hoe deze regelgevende onderwerpen (publiek toezicht, onafhankelijkheid en kwaliteitsindicatoren) verband houden met de kwaliteit van de accountantscontrole. Door gebruik te maken van de unieke toegang tot gegevens over accountantsorganisaties bij de Nederlandse toezichthoudende instantie, draagt dit proefschrift bij aan de bestaande literatuur over deze onderwerpen door voor verschillende aspecten van de kwaliteit van de accountantscontrole vanuit nieuwe perspectieven te bekijken.

In de eerste studie, gepresenteerd in hoofdstuk 2, wordt de effectiviteit van publiek toezicht onderzocht door te testen of (a) de publieke toezichthoudende instantie de kwaliteit van accountantscontroles kan onderscheiden in haar eerste inspectieronde en (b) de kwaliteit van de accountantscontrole verbetert na die eerste inspectieronde. In het bijzonder wordt getest of er een verband bestaat tussen de uitkomst van de eerste inspectieronde voor een accountantsorganisatie (dat wil zeggen, 'materiële bevindingen' of 'geen materiële bevindingen') en de kwaliteit van de winst, en met daarop volgende veranderingen in de kwaliteit van de winst, van ondernemingen die zijn gecontroleerd door die accountantsorganisatie.

Op basis van een steekproef van eerste inspectierapporten van 51 accountantsorganisaties, die meer dan 85 procent van de markt voor wettelijke controles in Nederland afdekt, en 6609 controlecliënt-jaar observaties omvat voor de jaren 2005-2008, blijkt dat ondernemingen die zijn gecontroleerd door accountantsorganisaties met materiële bevindingen in hun eerste inspectie door de publieke toezichthoudende instantie lagere winstkwaliteit hebben dan ondernemingen die zijn gecontroleerd door accountantsorganisaties zonder materiële bevindingen. Deze bevinding geldt voor accountantsorganisaties met en zonder OOB-cliënten, met uitzondering van de groep kleinste niet-OOB-accountantsorganisaties. Echter, de resultaten leveren geen bewijs voor een verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole na de eerste inspectieronde, wat misschien wel het belangrijkste aspect is van effectief publiek toezicht. Deze bevinding wijkt af van eerder Amerikaans bewijs dat duidt op een verbetering van controlekwaliteit na PCAOB-inspecties. Een mogelijke verklaring voor dit verschil in bevindingen is dat accountantsorganisatie-specifieke inspectierapporten in Nederland tot 2014 niet openbaar werden gemaakt.

Uit aanvullende analyses blijkt dat de aard van de tekortkomingen die de publieke toezichthoudende instantie heeft geïdentificeerd en die het best in staat zijn controlekwaliteit te onderscheiden, betrekking hebben op de uitvoering en de documentatie van controleopdrachten, onafhankelijkheid en kwaliteitsbeoordelingen. Verder wordt geen bewijs gevonden voor een verband tussen de uitkomsten van de voorafgaande collegiale toetsingen van accountantsorganisaties en de winstkwaliteit van controlecliënten. Dit suggereert dat het voorgaande Nederlandse systeem van collegiale toetsingen mogelijk 'amicaal' was. Dit is niet geheel onverwacht, aangezien accountantsorganisaties hun eigen collegiale toetsers mochten selecteren. Bovendien is deze uitkomst in overeen-

stemming met eerdere bevindingen. Er is ook geen bewijs dat controlekwaliteit is verbeterd na de collegiale toetsingen. Alles bij elkaar wordt geconcludeerd dat de publieke toezichthoudende instantie in staat is om controlekwaliteit te onderscheiden, in tegenstelling tot het voorafgaande systeem van collegiale toetsingen, maar dat beide systemen geen verbetering van de controlekwaliteit hebben gebracht.

In de tweede studie, gepresenteerd in hoofdstuk 3, wordt de effectiviteit van onafhankelijkheidsregelgeving onderzocht door na te gaan hoe accountantsorganisaties hun inspanningen en/of risicopremies aanpassen wanneer zij een zakelijke relatie onderhouden met een controlecliënt. In het bijzonder wordt het verband onderzocht tussen het bestaan van een dergelijke zakelijke relatie en de kwaliteit van de accountantscontrole, afgeleid uit zowel de prijs van de controle als de kwaliteit van de door de cliënt gerapporteerde winst.

Op basis van een steekproef van Nederlandse ondernemingen met een zakelijke relatie met hun accountantsorganisatie gekoppeld aan vergelijkbare Nederlandse ondernemingen zonder een dergelijke zakelijke relatie, blijken zakelijke relaties consequent geassocieerd met een hogere prijs van de controle en, met name in die situaties waarin de zakelijke relatie samenvalt met een hoge prijs van niet-controlediensten in vergelijking met de prijs van de controle, met hogere winstkwaliteit. Deze resultaten suggereren dat accountantsorganisaties de zakelijke relatie beschouwen als een bedreiging voor de onafhankelijkheid van de accountant en proberen deze bedreiging met waarborgen te mitigeren, zoals vereist door de onafhankelijkheidsregelgeving, bijvoorbeeld met aanvullende controle- of reviewwerkzaamheden of andere kwaliteitsbeheersingsmaatregelen. Echter, alternatieve verklaringen voor de hogere prijs van de controle, bijvoorbeeld dat de accountantsorganisatie een risicopremie in rekening brengt bij de controlecliënt, zijn niet volledig uitgesloten. Belangrijk is dat geen bewijs wordt gevonden voor verminderde onafhankelijkheid, wat naar verwachting zou hebben geleid tot een lagere prijs van de controle en een lagere kwaliteit van de gerapporteerde winst. Deze resultaten lijken robuust in meerdere gevoeligheidsanalyses op transversale deelverzamelingen (bijvoorbeeld op basis van de grootte van de accountantsorganisatie (Big 4 of niet-Big 4), type controlecliënt (OOB of niet-OOB), de vraag naar kwaliteit van de accountantscontrole en cliëntrisico), alsmede voor een alternatieve maatstaf voor zakelijke relaties (dat wil zeggen, de monetaire waarde van deze zakelijke relaties) en alternatieve koppelingsmethoden.

In het derde onderzoek, gepresenteerd in hoofdstuk 4, wordt onderzocht of governancekenmerken van accountantsorganisaties bruikbaar zijn als kwaliteitsindicatoren voor de accountantscontrole. Dit wordt gedaan door te testen of accountantsorganisaties met sterkere governancemechanismen minder kans hebben om te worden geconfronteerd met ontevredenheid van belanghebbenden, de aandacht te trekken van de toezichthouder, of de controlemarkt te verlaten. De governance van accountantsorganisaties is geoperationaliseerd door variabelen met betrekking tot de organisatiestructuur en het kwaliteitsbeheersingssysteem.

Op basis van een steekproef van alle actieve accountantsorganisaties met een vergunning om wettelijke controles uit te voeren in Nederland, tonen univariate testresultaten aan dat veel governancekenmerken van accountantsorganisaties significant verschillend zijn voor Big 8 en niet-Big 8-accountantsorganisaties, in de eerdere versus latere jaren van publiek toezicht, en of accountantsorganisaties al dan niet geconfronteerd werden met ontevredenheid van belanghebbenden, verhoogde aandacht van de toezichthouder ondervonden of de controlemarkt verlieten. Multivariate analyses leveren bewijs dat verschillende governancekenmerken van accountantsorganisaties verband houden met specifieke maatstaven voor de kwaliteit van de accountantscontrole gemeten op organisatieniveau, zij het in verschillende mate. De resultaten laten in het bijzonder zien dat kleinere accountantsorganisaties, met verwachte organisatorische veranderingen of discontinuïteit, en met meer klanten waarvoor zij meer niet-controlediensten dan controlediensten verlenen, een hogere mate van ontevredenheid van belanghebbenden ervaren. De publieke toezichthoudende instantie lijkt haar aandacht te richten op de grotere accountantsorganisaties met meer op controle georiënteerde accountants en op accountantsorganisaties met een hoger 'risicoprofiel' (dat wil zeggen, accountantsorganisaties met een hoger aandeel niet-accountants in de raad van bestuur, niet onderworpen aan SRA-kwaliteitstoetsingen, met een verhoogde mate van ontevredenheid van belanghebbenden in het voorgaande jaar, met een hoger cumulatief aantal geregistreerde signalen, en niet-Big 8-accountantsorganisaties met een hoger aandeel controlecliënten waarvoor de prijs van de controle lager is dan de prijs voor andere verleende diensten en met hogere volatiliteit in hun cliëntenportefeuille). Accountantsorganisaties die de markt voor wettelijke controles verlaten lijken kleiner te zijn, vaker 'problemen' te ervaren (dat wil zeggen, een hogere kans op verwachte organisatorische veranderingen of discontinuïteit, meer ontevredenheid van belanghebbenden, verhoogde aandacht van de publieke toezichthoudende instantie in het voorgaande jaar, en meer signalen geregistreerd door de publieke toezichthoudende instantie), en minder kans om de kwaliteitsinvestering te hebben gedaan van de benoeming van een compliance officer. Interessant is dat aanvullende analyses aantonen dat de informatieve waarde van de governancekenmerken van accountantsorganisaties is toegenomen in de tijd.